

τὴν Τραπεζοῦντα, εὗρεν αὐτὸν ἀκμαῖον καὶ ζωηρόν, καλλιεργούμενον καὶ ἀρδευόμενον ἀφθόνως ἕνεκα τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας καὶ τῶν καλῶν ιδιοτήτων αὐτῆς.

Κρίνω περιττὸν νὰ προσθέσω, ὅτι βραδύτερον ὁ Ἑλληνισμὸς ἔτι μᾶλλον διεδόθη καὶ ἐκρατύνθη ἰδίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἀφθόνως δὲ διεσπάρη εἰς ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, Μεσοποταμίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, ὡς καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων Βυζαντινῶν, ὅποτε δι' ἀποικιῶν, διὰ τοῦ

Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αἱ γῶραι αὗται ἐντελῶς ἐξηλληνίσθησαν. Ἀψευδὲς τοῦτου μαρτύριον πρὸς ἄλλοις ἐστὶ καὶ ἡ πανάρχαιος ἐλληνικὴ διάλεκτος τοῦ Πόντου, ἀπὸ δύο καὶ ἡμισείας χιλιετηρίδων μέχρι τῆς σήμερον λαλουμένη καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Τραπεζοῦντος, Χαλδίας, Νεοκαισαρείας καὶ Ἀμασειας καὶ διατηροῦσα εἰσέτι τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς ἰωνικὸν τύπον, τρεῖς ἡμέρας, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τέσσαρας πρὸς νότον τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν μεσόγειον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ

ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΒΑΖΕΛΩΝΟΣ

ὑπὸ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ Θ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἈΤΙΤ' συνεδρίᾳ τῆς 22 Φεβρουαρίου 1899.

Ἐὰν οἱ ὅπουδῆποτε τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διατρίβοντες καὶ οἷονδῆτι ἐπάγγελμα ἐξασκοῦντες Ἕλληνες λόγιοι, καθηγηταί, διδάσκαλοι, ἀρχιερεῖς, ἰατροί, δικηγόροι, ὑπάλληλοι, ἀπεράσισον ν' ἀφιερῶσιν ἐκάστοτε ἐλάχιστον τῆς σχολῆς αὐτῶν χρόνον περὶ τὴν μελέτην τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔτυχον διατρίβοντες, πολλὴ καὶ πολύτιμος θὰ συνεκομίζετο ὕλη, δι' ἧς θὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ λύσις διαφορῶν ζητημάτων, ἐκκλησιαστικῶν, ἱστορικῶν, φιλολογικῶν καὶ γεωγραφικῶν. Οἱ πρὸς ἔρευναν τῆς ἡμετέρας χώρας παρ' ἡμῖν κατερχόμενοι ἀλλοδαποὶ ἐπιστήμονες ἀποδεικνύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡκιστα κατηρτισμένοι πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν, τοῦτο μὲν, διότι συνήθως ἀγνοοῦσι τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν μερῶν, ἅτινα ἀναλαμβάνουσι νὰ περιγράψωσι, τοῦτο δέ, διότι ἐπὶ ζητημάτων ἰδίᾳ ἀφορῶντων τὸ ἡμέτερον Γένος καὶ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, ὠρῶνται πολλάκις μεροληπτικώτατοι καὶ ἐμπαθέστατοι ἐπικριταί.

Ὡς πανταχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, οὕτω καὶ ὁ ἐν Τραπεζοῦντι διαμένων εἰς πλεῖστα δύναται ν' ἀσχοληθῇ θέματα, τὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν καὶ γεωγραφίαν καὶ ἡθογραφίαν τοῦ τόπου ἀφορῶντα, καὶ εἰς γενικώτερα δὲ καὶ ἔτι ἐπιστημονικώτερα ζητήματα νὰ ἐπεκταθῇ, οἷον τοῦ ἐμπορίου, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς γεωλογικῆς καὶ πετρογραφικῆς τοῦ ἐδάφους κατασκευῆς, τῆς γλωρίδος καὶ τὰ παρόμοια¹. Τοιαῦτα φρονῶν, εὐχαρίστως διέθετον κατὰ τὴν ἐν Τραπεζοῦντι καθηγητικὴν ὑπηρεσίαν μου τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς μου εἰς μελέτας, ἐξερχομένας μὲν τοῦ ἰδιαίτερου ἐπιστημονικοῦ μου κύκλου, μὴ ἀπαιτούσας ὁμῶς καὶ εἰδικωτέρας σπουδᾶς ἢ ἑτερόν τι, πλὴν ἐπιμονῆς τινος καὶ κρίσεως. Οὕτω δ' ἀπετελέσθη τὸ πλεῖστον ὕλικόν τοῦ πέρονσιν ἐκδοθέντος πονήματός μου περὶ τῶν Τραπεζουντίων

1. Ἴδε περὶ τούτου εἰδικὸν ἄρθρον μου ἐν Ἡμερολογίῳ Σκόκου 1899: «Τραπεζοῦς».

Εκτ. Συγγρ. ὑπομν. Κ2 - 1895

Αίγιαλόν καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους» . . . Ἐρυθίνους δὲ λέγεσθαι φασὶ τοὺς νῦν Ἐρυθρίνους ἀπὸ τῆς χροῆς· δύο δ' εἰσὶ σκόπελοι. Μετὰ δὲ Αἰγιαλὸν Κάραμβις, ἄκρα μεγάλη . . . μετὰ δὲ Κάραμβιν Κίνωλος καὶ Ἀντικίνωλος καὶ Ἀβώνου τεῖχος καὶ Ἀρμένη . . . εἶτα αὐτὴ Σινώπη». Στράβ. IB', 544¹.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀπὸ Ἀμάστριος μέχρι Σινώπης Παφλαγόνων, περὶ δὲ τῶν Ἀλιζώνων λέγει· «Οἱ δὲ νῦν Χαλδαῖοι Χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, καθ' οὓς μάλιστα ἡ Φαρνακία ἰδρυταί, κατὰ θάλασσαν μὲν ἔχουσα εὐφυΐαν τὴν ἐκ τῆς πηλαμηδείας (πρώτιστα γὰρ ἀλίσκεται ἐνταῦθα τὸ ὄψον τοῦτο), ἐκ δὲ τῆς γῆς τὰ μέταλλα, νῦν μὲν σιδήρου, πρότερον δὲ καὶ ἀργύρου . . . τούτους μὲν οἶμαι λέγειν τὸν ποιητὴν Ἀλιζώνους ἐν τῷ μετὰ τοὺς Παφλαγόνες καταλόγῳ αὐτὰρ Ἀλιζώνων Ὀδῖος καὶ Ἐπίστροφος ἦρχον τηλόθεν ἐξ Ἀλύθης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη». Στράβ. IB', 549.

Καὶ ταῦτα ὁ μέγας γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος Στράβων, ἐπὶ Χριστοῦ ἀκμάσας καὶ ἐξ Ἀμασείας καταγόμενος. Ἐπιτρέπεται νὰ υποβάλλωμεν ταῦτα εἰς βραχεῖαν κρίσιν. Ὁ Στράβων, πανταχοῦ ἀναφέρων τὸν Ὅμηρον, ὅσκις οὗτος περιγράφει μέρος τι, τάσσει τὰς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀναφερομένας πόλεις ἐν τῷ διακόσμῳ τῶν Παφλαγόνων, Κύτῳρον, Σήσαμον, Κρώμναν, ἔτι Αἰγιαλὸν καὶ Ἐρυθίνους, περὶ τὴν Ἀμαστριν, ἣν ὁμῶς δὲν ἀναφέρει ποσῶς, ὥς μὴ τότε οὔσαν. Ἐρχόμενος δὲ κατόπιν μετὰ πολλὰ ἄλλα εἰς Ἀλιζώνους καὶ τὴν Ἀλύθην τοῦ Ὀμήρου, τάσσει αὐτοὺς ὀρθότερον ἐκεῖ, ὅπου βραδύτερον ὤκουν οἱ Χάλυβες, οἱ Χαλδαῖοι καὶ ὅπου τὰ μεταλλεῖα τότε μὲν σιδήρου, πρότερον δὲ ἀργύρου, περὶ τοῦ κατὰ τὴν σημερινὴν Χαλδίαν. Δεξιόμεθα οὖν τὸ δεύτερον τοῦτο περὶ τῶν Ἀλιζώνων καὶ τῆς Ἀλύθης εἰς τὰς σημερινὰς περὶ τοῦ θέσεως.

Ἡδὲ ἔτι αἰ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀναφερόμεναι πόλεις Κύτῳρον, Σήσαμος καὶ Κρώμνα συγκεντρωθῶσιν ἀκριβῶς περὶ τὴν νῦν Ἀμαστριν ὡς συνοικίαι αὐτῆς (ὡς λέγει ὁ Στράβων, παρὰ λείπω τὸν Αἰγιαλὸν καὶ τοὺς Ἐρυθίνους), πῶς τὰ ὀνόματα ταῦτα μετεφέρθησαν εἰς τὰς θέσεις τῶν κατόπιν καὶ νῦν Κοτυώρων, τῆς Σαμ-

ψούντος καὶ τῆς ἡμετέρας Κρώμνης; πότε δὲ ἐγένετο καὶ πῶς ἡ μεταφορὰ αὕτη ἀπὸ τοσοῦτον μακρᾶς ἀποστάσεως εἰς πόλεις φερούσας πολὺ πρότερον καὶ σήμερον ἔτι ἀδιαφιλονικῆτως τὰ αὐτὰ ὀνόματα Σαμψούντος, Κοτυώρων, Κρώμνης ὀλίγον πρὸς νότον τῆς Τραπεζούντος; Διὸ ἐπιμένω, ὡς προεῖπον, εἰς τὴν προτέραν μου ἐξήγησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου λεγομένων, θεωρῶν τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένας πόλεις κατεχούσας τὰς καὶ νῦν ἔτι σφωζόμενας θέσεις, οὐχὶ δὲ πιθανὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Στράβωνος, ὃν οὐχὶ τοσοῦτον ἀκριβῆς εὖρον ἄλλοτε καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου.

Ὁ Ὅμηρος λοιπὸν καὶ οἱ πανάρχαιοι Ἕλληνες ἐγίνωσκον ἱκανῶς τὰ μέρη ταῦτα, εἰκάζω δὲ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγένετο κατόπιν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, δηλαδὴ ἡ ἰδρυσις τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, ἐγένετο καὶ πολὺ πρότερον. Οἱ Ἕλληνες ἔμποροι, οἱ πλούσιοι Μινύαι Αἰολεῖς τῆς Βοιωτίας καὶ Θεσσαλίας, ζητοῦντες τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἦρχοντο ταῖς ναυσὶν αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα προβαίνοντες μέχρι τῆς Κολχίδος, τοῦ Φάσιδος καὶ τῆς Ἀλύθης ἵνα λάβωσι τὸ χρυσόμαλλον δέρας· ἐγίνωσκον ἄρα τὴν πηγὴν τοῦ ἀργύρου πολὺ ἀρχαιότερον. Πιθανὸν δέ μοι φαίνεται, ὅτι καὶ τότε ἀκόμη ἰδρυσαν ἀποικίας ἀκμαίας, ἐμπορικὰ δηλαδὴ πρακτορεῖα, ἐν οἷς μετεκόμιζον τὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦτον τοῦ Εὐξείνου διὰ τῶν Συμπληγάδων τοῦ Βοσπόρου νηυτιλλόμενοι, ἀμοιβαίως δὲ ἀνταλλάσσοντες μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἄργυρον τῆς Ἀλύθης καὶ τοὺς ἀγροτέρους ἡμιόνους τῶν Ἐνετῶν τῆς Παφλαγονίας καὶ τὰ λοιπὰ προϊόντα τῶν ἀνατολικῶν τούτων χωρῶν. Πολὺ ἀρχαιότερον ἄρα οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὰ μέρη ταῦτα πρὶν οἱ Μιλήσιοι οἰκίσωσι τὴν Σινώπην καὶ δι' αὐτῆς τὴν Τραπεζούνταν τῷ 756 π. Χ. Ἀλλὰ τὰ μὲν κτίσματα τῶν Μιλησίων, ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις γεγόμενα, διετηρήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, τὰ δὲ ἀρχαιότερα ἐκκλύθησαν διὰ παντὸς ὑπὸ τοῦ ἀδιαφανοῦς πέπλου τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, πιθανῶς γενομένης κατὰ τὸν 13' π. Χ. αἰῶνα.

Ὁ Ἕλληνισμὸς λοιπὸν ἔχει βαθυτάτας ρίζας εἰς τὸν Αἰγιαλὸν τοῦτον τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Αἰαίνης, τῆς πατρίδος τῆς Μηδείας, πολὺ βαθυτέρας ἢ ὅσον παρέδωκεν ἡμῖν ἡ ἱστορία. Ὅτε δὲ ὁ Ξενοφῶν μετὰ τῶν μυρίων αὐτοῦ ἐφθασεν εἰς

1. Καὶ ὁ γνωστὸς χαρτογράφος Kiepert τάσσει τὰς πόλεις ταύτας τοῦ Ὀμήρου περὶ τὴν Ἀμαστριν, πέραν τῆς Σινώπης, ἐν τοῖς χάρταις αὐτοῦ.

λογίων τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρις ἡμῶν ἀκμασάντων, καὶ τοῦ ἤδη ἐκτυπούμενου ἔργου μου περὶ τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Σουμελᾶ, ὡς ἐπίσης καὶ ἱκανῶν ἄλλων πραγματειῶν μου, ἃς ἐλπίζω μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ φέρω εἰς φῶς. Τούτων δ' ἀκριβῶς μία καὶ ἡ ἀνὰ χεῖρας περὶ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος μελέτη.

Δὲν εἶναι τοῖς πολλοῖς κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον ἄγνωστοι αἱ τρεῖς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα σταυροπηγιακαὶ καὶ ἐξαρχικαὶ Μοναί, τῆς Παναγίας Θεοτόκου τῆς Σουμελᾶ, τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Περιστερᾶ ἢ Περιστερεῶτα καὶ τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαζελῶνος ἢ Ζαβουλῶνος. Δικαίως δὲ πάντῃ καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἱεραὶ μοναὶ μεγάλης παρὰ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου ἀπολαύουσι φήμης καὶ ὑπολήψεως, καθ' ὅσον μεγίστας ἐν χρόνοις προγενεστέροις προσήνεγκον ὑπηρεσίας τοῖς περιόικοις Χριστιανοῖς, οἵτινες εἰς αὐτάς καὶ μόνας ὀφείλουσι τὸν ἐθνισμόν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐμμονήν, διότι αὗται ὑπῆρξαν λιμένες σωτήριοι, προσδεχόμενοι τοὺς εἰς αὐτάς καταφεύγοντας, παρηγοραῦσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ διαθερμαίνουσαι τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ ἐλπίδα. Παρετηρήθη δὲ ὅτι ὅπου μοναὶ ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπῆρχον, ἐκεῖ ἐντελῶς ἐξέλιπεν ὁ Χριστιανισμός, ἀπεναντίας δὲ ἀκμαῖος ὅλως καὶ ἀλώβητος διεσώθη οὗτος περὶ τὰς τρεῖς ταύτας ποντικὰς μονάς.

Ἀλλὰ πρὸς τὸν πολὺν τοῦτον σεβασμόν. ὃν ἐκπαλαι πρὸς τὰς τρεῖς ταύτας μονάς ὁ περίοικος ἰδίᾳ πληθυσμός, ἤσθάνετο, συνεβάλετο οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ἀρχαιότης αὐτῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς δι' ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ὁ χρόνος τῆς ιδρύσεώς της, σαφῶν πρὸς τοῦτο μαρτυριῶν μὴ ὑπαρχουσῶν· ἀλλ' εἶναι ἐξ ἄλλου διὰ πλείστων τεκμηρίων ἀποδεδειγμένον, ὅτι αἰῶνάς ὅλους πρὸ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐγκαθιδρύσεως τῆς αυτοκρατορικῆς τῶν Κομνηνῶν ἀρχῆς ἤκμαζον καὶ ἤνθουν αἱ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα μοναὶ, πρὸς ἃς οἱ Κομνηνοὶ μέγαν ἠσθάνοντο σεβασμόν καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ χρυσόβουλλα ἰδιαίτερα ὑπὲρ αὐτῶν ἐξέδοντο καὶ χώρας ὁλοκλήρους εἰς αὐτάς ὑπέταξαν καὶ ἐν γένει διὰ πολλῶν εὐεργεσιῶν περιέβαλον αὐτάς. Ἐν τῷ περὶ τῆς Σουμελᾶ πονήματί μου ἐνόμισα ὅτι ὤφειλον ν' ἀκολουθήσω πιστῶς τὴν ἀπὸ αἰώνων διασωθεῖσαν παράδοσιν τῆς ὑπὸ τῶν

ἐξ Ἀθηνῶν πατέρων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου τῷ 386 μ. Χ. ιδρύσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ περιφήμου μοναστηρίου, νὰ ἐκθέσω δὲ τὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ συστάσεως ὡς ἀφηγήσαντο αὐτὴν ἀρχαιότατοι ἤδη συγγραφεῖς, ἀποδίδοντες εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν τὴν μέχρις ἡμῶν διασωθεῖσαν εἰκόνα τῆς Παρθένου. Βεβαίως δύναται τις πλείστα ἐπιχειρήματα νὰ φέρῃ κατὰ τῆς τοιαύτης παραδόσεως, κατόπιν μάλιστα τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀρχαιολόγου Τάσσου Νερούτσου περὶ τῆς Ἀθηναίας εἰκόνης τῆς Γοργοῦπηκόου γραφέντων¹. οὐδ' εἶναι τις ἠναγκασμένος νὰ δώτῃ πλήρη πίστιν εἰς ὅσα Νεόφυτος ὁ Κανσοκαλυβίτης, ὁ συντάξας τὸ Κτιτορικὸν τῆς Σουμελᾶ καὶ ὁ Παρθένιος Μεταξόπουλος, Τραπεζούντιος λόγιος καὶ ἀρχιμεινδρίτης τῆς Σουμελᾶ, ἀφηγήθησαν², λαβόντες ἐκ τῶν προγενεστέρων συγγραφέων. Προκειμένου ὁμως περὶ τοιούτων ἱερῶν καταγωγῶν, ἢ πρὸς τὰς παραδόσεις εὐλάβεια ἐπιβάλλεται, ὅταν τις μάλιστα ἀπλῶς νὰ κατεδαφίσῃ καὶ κατακρημνίσῃ τὰ δι' αὐτῶν διασωθέντα προτίθεται, οὐδὲν δ' ἀντ' ἐκείνων νὰ ἐγείρῃ δύναται, ἀφ' οὗ ἐνδείξεις ἕτεραι περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ιδρύσεως χρόνου καὶ τῶν πρώτων αὐτῶν ἰδρυτῶν ἐντελῶς ἐλλείπουσιν.

Ἀνέφερα ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς Σουμελᾶ, καθ' ὅσον ἐν τῷ προμνησθέντι Κτιτορικῷ αὐτῆς ἀπαντᾷ εἰδησίς τις σχετικὴ πρὸς τὸ ἡμέτερον μοναστήριον τοῦ Βαζελῶνος, περὶ οὗ καὶ μόνον ἐν τοῖς ἔπειτα γίνεται ἐν τῇ παρούσῃ πραγματεῖᾳ λόγος. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ὁτίων πατέρων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου εἰς τὸ ὄρος Μελᾶ, «ὁ ἡγούμενος τῆς πρὸς δυσμὰς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῆς ἐν τῷ Ζαβουλῶν εἰτ' οὖν Βαζελῶν, ἐπισκήψαντος οἱ καθ' ὕπνου τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου διέπεμψαν αὐτοῖς τρεῖς τινας τῶν ὑπ' αὐτόν, ἐπικομίζοντάς σφισιν ἐφ' ἡμιόνου τὰ τῆς αὐταρχείας καὶ ὡς κατὰ χρηματισμὸν ἤκοιεν ἀναγγέλλοντας»³. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ἀληθῆ ὅσα ὁ Κανσοκαλυβίτης περὶ τοῦ χρόνου

1. Ἡμερολόγιον Ἀττικὸν 1888, καὶ Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι, ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, τόμ. Γ', σελ. 68—70.

2. Τὸ Κτιτορικὸν τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775. Περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν ταῖς ἐμαῖς Βιογραφίαις Τραπεζούντιων λογίων, σελ. 129, πλείονα δὲ ἐν προλεγόμενοις τῆς ἐμῆς Ἱστορίας τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς Σουμελᾶ.

3. Σελ. 23.

τῆς ιδρύσεως τῆς Μονῆς Σουμελά λέγει, πρέπει τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ν' ἀναγάγωμεν εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ 386. Ἐν πᾶσι ὁμῶς περιπτώσει δυνάμεθα ἀσφαλῶς ἐκ τούτου νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἡ Μονὴ Βαζελῶνος εἶναι ἀρχαιότερα τῆς Μονῆς Σουμελά, ἥτις μάλιστα μέχρι ἐσχάτων ἐτέλει φόρον κηρίου εἰς ἔνδειξιν ὑποταγῆς.

Ἡ πρώτη τῆς Μονῆς Βαζελῶνος θέσις δὲν εἶναι ἐκείνη, ἐν ᾗ αὕτη τὴν σήμερον ἐγείρεται. Τούναντίον ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται ὅτι αὕτη τὸ πρῶτον ἔκειτο πολὺ χθαμαλότερον, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ διαρρέοντος τὰς δύο ἐκατέρωθεν τῶν βουνῶν κλιτύς ποταμίσκου, τοῦ ἀπὸ τοῦ Τζεβιζλικίου¹, ἀπὸ τοῦ Πυξίτου² ποταμοῦ χωριζομένου, ἐκεῖ περίπου, ὅπου τὴν σήμερον κεῖται ναῖσκος τοῦ Προδρόμου, ἐν τῷ χωρίῳ Σαχνόη³. Ἐλέγετο δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο τῆς Μονῆς τοῦ Βαζελῶνος οἰκημα παμμέγιστον, πληθὺν κελλίων καὶ μοναχῶν περιλαμβάνον, ἐπὶ ἐκτάσεως δὲ μεγίστης ἐκτεινόμενον, ὅπερ ὁμῶς κατεστράφη κατόπιν, ἐρειπωθὲν καὶ κατασκαφὴν ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν χώραν Περσῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οὐδ' ἐρείπια δ' αὐτοῦ διεσώθησαν, πλην ἐὰν ὡς τοιαῦτα ἐκλάβη τις τὰς ἐπὶ τινος βράχου ἐν ὑψηλοτέρᾳ τινὶ θέσει ἀποκειμένας ἀλύσεις, τὰς ὁποίας ἐθεώρησάν τινες ὡς ἐκείνας, αἵτινες συνεκράτουν πρὸς τὸν βράχον τὴν κυρίαν τῆς μονῆς εἰσοδὸν. Ἀλλ' ἐὰν τις τὸν βράχον τοῦτον δεχθῇ ὡς τὸ ἐν τοῦ οἰκοδομήματος ἄκρον, τὸ σημερινὸν δὲ τοῦ Προδρόμου παρεκκλήσιον

1. Τζεβιζλικιον ἐπὶ Κομνηνῶν δικαιοσύμον, σταθμὸς ἐπὶ τῆς μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ Ἐρζερούμ δημοσίας ὁδοῦ, ἔξ ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν δύο τούτων πόλεων ὥρας ἀπέχον, κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων, ἐφ' ὧν εἶναι συνωκισμένα τὰ χωρία Καπί-κιοῖ καὶ Λειβερά, ὧν τὸ πρῶτον ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τραπεζοῦντος καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν ἐξαρχίαν Σουμελά.

2. Τὴν σήμερον Δεϊρμέν-Δερέ, ἥτοι Ποταμὸς τῶν Μύλων, ἐκβάλλων τέταρτον τῆς ὥρας δυσμικώτερον τῆς Τραπεζοῦντος. Αἱ διακλαδώσεις τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶναι πλείσται, διαρρέουσιν τὰς μεταξὺ τῶν πολλῶν τῆς χώρας ὁρέων σχηματιζόμενας φάραγγας.

3. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐγγράφοις δὲν ἀναφέρεται, ἔξ οὗ δύνатаί τις νὰ συμπεράνη ὅτι συνωκίσθη πολὺ μεταγενέστερον. Εἶναι ἀρχαίως ἐκτεταμένον, καίπερ μὴ περιέχον μέγαν ἀριθμὸν οἰκιῶν, καθ' ὅσον τὰ πλείστα τῶν περὶ τὴν Τραπεζοῦντα χωρίων δὲν ἔχουσι τὰς οἰκίας των συγκεντρωμένας ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ διεσκορπισμένας καὶ μεμονωμένας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιβαλλόντων αὐτὰς ἀγρῶν.

ὑπολάβῃ ὡς ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἔκειτο ὁ ἀρχαῖος τῆς μονῆς ναός, θὰ εὕρῃ ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων ἀπόστασις εἶναι ποσάυτη, ὥστε πελώριον, κατ' ἑκτασιν τοῦλάχιστον, θὰ ᾗτο τὸ οἰκοδόμημα ἐκεῖνο, δυνάμενον οὕτω νὰ περιλάβῃ τοὺς τριακοσίους μοναχοὺς, οὓς ἡ παράδοσις ὡς ἀσκουμένους τὸ πάλαι ἐν τῇ Μονῇ Βαζελῶνος διαφημίζει.

Τοῦ ἀρχαίου οὕτω τῆς μονῆς ἰδρύματος κατασκαφέντος καὶ ἐρειπωθέντος ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν πατέρων αὐτῆς θανατωθέντων, κατέφυγον οἱ διασωθέντες εἰς τὸ πυκνὸν καὶ ἀπρόσιτον σχεδὸν δάσος τοῦ ὄρους Ζαβουλῶνος ἢ Βαζελῶνος ἢ Βαζοβελῶνος, ἐνθα συνώκισαν ἐκ νέου τὴν μονὴν αὐτῶν, τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ τοῦ προχείρου, εἶτα δὲ μεζίζονα καὶ εὐρυχωροτέραν διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Βελισσαρίου, στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐκδοθὲν χρυσόβουλλον τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ. Σκότος ἐν τοσοῦτῳ βαθύτατον καλύπτει τὸν βίον αὐτῆς κατὰ τοὺς μακροὺς μέχρι τῶν κομνηνείων χρόνων αἰῶνας, ἀσφαλῶς δ' ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάζῃ, ὅτι ἡρημώθη καὶ πάλιν ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μονή, ἀφ' οὗ οὐδεμία ἔνδειξις τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος διεσώθη.

Εὗρον ὁμῶς αὐτὴν ἀνθοῦσαν οἱ Κομνηνοὶ τῆς Τραπεζοῦντος, μεγίστου δ' ἀπολαύουσιν παρὰ τῶν περιοίκων σεβασμοῦ, οὓς καὶ προσήλωσαν αὐτῇ διὰ χρυσοβούλλων. Ὁ Ἀλέξιος Γ' ἰδίᾳ καὶ ὁ Μανουὴλ εὐεργετικώτατοι πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Βαζελῶνος ἐδείχθησαν, πλείστας δωρεὰς καὶ προνόμια αὐτῇ προσενεγκόντες. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀγρῶν, τοὺς ὁποίους καὶ σήμερον ἀκόμη κέκτηται ἡ Μονή—ἀγρῶν ὁμῶς ἀγόνων καὶ ἀχρήστων—, χρονολογεῖται ἔκτοτε, ὡς μαρτυροῦσι τὰ διασωθέντα πρατήρια καὶ ἀφιερωτήρια ἑγγράφα, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν περαιτέρω. Τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Γ', οὗτινος ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας¹, παρέχει τῇ Μονῇ Βαζελῶνος «γῆν ὑπεργον καὶ χώρας ἐπιτελεῖν κατ' ἔτος τὰ δημόσια καὶ τὰς ἐπικαρπίας, τὰ χωρία Ζούζαν καὶ Χορτοκόπιν, Χαβάν τε καὶ Σπήλαια, Δανείωχαν καὶ Παπάρουζαν, Χαμουρίν, Μανδρακενὴν καὶ Χαψίν». Τὰ χωρία δὲ ταῦτα εἶναι ἀκριβῶς καὶ τὰ

1. Ἐν σελ. 247—248, ἔξ οὗ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὸ ὁ κ. Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ἐν Ἑλλην. Ἀνεκδ., σελ. 77—78.

σήμερον ἔτι ἀποτελοῦνται τὴν ἐξουσίαν τῆς Μονῆς. Καὶ τὸ χρυσόβουλλον δὲ τοῦ Μανουήλ¹, οὗτινος ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τινὶ τῶν κωδίκων αὐτῆς, ἐπιβραβεύει τῇ Μονῇ τὰ ὑπὸ τῶν προγενεστέρων αὐτοκρατόρων παραχωρηθέντα δικαιώματα καὶ προνόμια, διατηρηθέντα ἕκτε μὲχρι τῆς σήμερον.

Ἐνταῦθα δὲν θεωρῶ ἄσκοπον εὐθὺς ἀμέσως νὰ δώσω πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν κωδίκων τῆς Μονῆς, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οὗτοί εἰναι αἱ κυριώταται πηγαι, ἐξ ὧν ἠρύσθησαν τὰς περὶ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος πληροφορίες μου². Τοιοῦτοι ὑπάρχουσι κυρίως δύο, ὁ μικρότερος, σχήματος 12ου, ὁ μεγαλείτερος, σχήματος 4ου. Ὁ μικρότερος, ὁ καὶ σπουδαιότερος, ἀποτελεῖ ἀξιολογώτατον μνημεῖον τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, οὐ μόνον διότι παρέχει δεῖγμα τῆς λαλουμένης τότε γλώττης, ἀλλὰ καὶ διότι περιλαμβάνει ἐν ἀντιγράφοις πληθὺν πρατηρίων καὶ ἀφιερωτηρίων ἐγγράφων, ὧν τὸ ἀρχαιότερον φέρει ἡμερομηνίαν τοῦ ἔτους 1256 καὶ τὸ νεώτερον τοῦ ἔτους 1479, πάντων πολλοῦ λόγου ἀξίων, ἅτε ἐμπεριεχόντων ἀπειράριθμα ὀνόματα ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, πρόσωπα ὀφεικιοῦχα τῆς αὐλῆς τῶν Κομνηνῶν, ὀνόματα τόπων καὶ χωρίων καὶ ἀγρῶν, ὡς καὶ πλείστας ὅσας λεπτομερείας, ἀναφερομένας εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν κατοίκων, εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, εἰς τὰ τοῦ μετρικοῦ συστήματος καὶ λοιπά· ἀλλ' ἰδίᾳ πράξεις δικαστικὰς περιφήμους, κρισιμόγραφα καὶ ἀποφάσεις, ἐν αἷς τὴν πρωτεύουσιν θέσιν κατέχει ἀκύρωσις προγενεστέρων ἀποφάσεως τοῦ Δουκὸς τῆς Ματσοῦκας ὡς ἀδίκου καὶ πρᾶνόμου, ἀκύρωσις, γενομένη ὑπὸ τῶν καθολικῶν κριτῶν τῆς θεοσώστου καὶ θεοσυντήρητου πόλεως Τραπεζοῦντος³. Ὁφείλω ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ κώδιξ, περὶ οὗ ὁμιλῶ, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς οὔτε μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. ⁴Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως περιγραφέντα⁴,

οὔτε μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Σάββα Ἰωαννίδου εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον δωρηθέντα¹. Ὁ τοῦ κ. Κεραμέως ἐγράφη ἔτει 1705 ὑπὸ Ἀζαρίου Ἱερομονάχου², ὡς τὸ ἐν τέλει αὐτόγραφον σημείωμα δηλοῖ, ἔχον ὡς ἐξῆς: «Μνήσθητι, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου τὸν τοῦ Βαπτιστοῦ σου ἐλάχιστον δοῦλον Ἀζαρίαν, τάχα καὶ ἱερομόναχον, ἀλήτην τῆς αὐτοῦ μονῆς τοῦ Ζαβουλῶν· ὃς καὶ γραφεὺς τυγχάνει τοῦ κώδικος τούτου. ἁψέ». Ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἰωαννίδου δωρηθεὶς τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἔνθα φέρει ἀριθμ. 36 καὶ περιλαμβάνει φύλλα 120, σχήματος 12ου, ἔχει τὴν δε τὴν ἐπιγραφὴν: Κώδιξ ὅπου περιέχει τὰ ἀφιερωτήρια τῶν εὐσεβῶν καὶ ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ὅπου ἀφιέρωσαν εἰς τὴν πανσέβαστον καὶ βασιλικὴν Μονὴν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τὴν ἐν τῷ ὄρει Ζαβουλῶν οὔσαν ἐν ὄροις Τραπεζοῦντος. Ὁ κώδιξ οὗτος ἐγράφη «ὑπὸ Γερβασίου τοῦ προηγουμένου, ἀνεψιοῦ διδασκάλου Σεβαστοῦ Τραπεζοῦντιοῦ τοῦ Κομνηνίου³», ὡς γέγραπται ἐν τῇ ὀπισθίᾳ τοῦ πρώτου φύλλου σελίδι, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ σελίδι τοῦ αὐτοῦ φύλλου ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς: Κώδιξ ἱερὸς ὑπάρχει τῆς Μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν ὄρει Βαζοβελῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος. Ἀλλ' ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα περιγραφόμενος κώδιξ εἶναι πολὺ τῶν ἄλλων ἀρχαιότερος. Ἐπ' αὐτοῦ ἐσημειώσατο τῷ 1661 μοναχὸς τις, οὗτινος τὸ ὄνομα δὲν κατάρθωσα ν' ἀναγνώσω, τὰ ἐξῆς: Ἀγίε Σακελλάριε· ἰδοὺ ὅπου σοῦ παραδίδω τὸν ἱερὸν κώδικα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ μὴ ἐξωσθῆναι τῆς Μονῆς· διότι ἐγὼ δειλιῶντας διὰ τὸ γερατεῖόν μου σοῦ τὸν παραδίδω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅπου τὸν εἶχον φυλαγμένον χρόνους μγ'. ἁχξά'. Ἐγένετο λοιπὸν τοῦ κώδικος τούτου φύλαξ ὁ γηραιὸς οὗτος ἱερομόναχος τῷ 1618, ἀφ' οὗ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Σακελλάριον τῷ 1661, φυλάξας ἐπὶ 43 ἔτη. Ἀλλως τε ἡ γράφη τοῦ κώδικος τούτου εἶναι τῆς 15ης ἐκατονταετηρίδος, δυσανάγνωστος μὲν, ἀλλ' ἄγαν ἐπιμελετημένη καὶ ἄνευ τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων, ὧν γέμει ἐκεῖνος, ἐξ οὗ ἔλαβε τὰ δημοσιευθέντα ἀντί-

1. Ὁ κ. Κεραμεὺς τὸν χρυσόβουλλον τοῦτον λόγον τοῦ Μανουήλ θεωρεῖ ὑποδοκιμαῖον (ἴδε πραγματεῖαν του: *über ein Chrysobull von Trapezunt* ἐν *Monatsbericht d. bayer. Akad.* 1886, σελ. 299—302).

2. Πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν δύο τούτων κωδίκων ἴδε καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις Βιογραφίαις Τραπεζοῦντιῶν λογίων, σελ. 80—81, ἐν ὑποσημ. 96.

3. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὡς καὶ τινὰ ἀφιερωτήρια. πρατήρια καὶ κρισιμόγραφα ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κεραμεὺς ἐν *Ἑλλην. Ἀνεκδ.* τῆς *Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης*, σελ. 73—75.

4. Αὐτόθι, ἐν σελ. 76.

1. Ὡς πληροφορεῖ ὁ κ. Κεραμεὺς (αὐτόθι, 76).

2. Ὁ Ἀζαρίας οὗτος ἐγένετο εἴτα ἀρχιεπίσκοπος Θεοδοσιουπόλεως. Πληροφορίας τινὰς περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν Βιογραφ. κτλ., σελ. 97, ὡς καὶ παρὰ τῷ κ. Κεραμεῖ, ἔνθα ἀνωτέρω.

3. Ἰδε ἡμετ. Βιογρ., σελ. 82.

γραφα ὁ κ. Κεραμεύς. Λείπεται ἔτι ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀνεκδότου κώδικος ὑπὸ τοῦ Σακελλαρίου ἐγράφη τῷ 1664 ἡ ἐξῆς εἰδησις ὅτι: γενομένου ἡγουμένου τοῦ Σαμουήλ παρέδωκεν αὐτῷ ὡς εἶχεν ἐντολὴν τὸν ἐν λόγῳ κώδικα. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης κώδικος ἀπαντῶσι καὶ αἱ εἰδήσεις, ὅτι ὁ ἐν Σπέλκx ναὸς τοῦ Προδρομοῦ ὠκοδομήθη ὑπὸ Μανουήλ τοῦ Πορφυρογεννήτου τῷ 1179, ὁ δὲ ἐν Σαχνόῃ ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν τῷ 1391 ὑπὸ Νικοδήμου ἱερομονάχου τοῦ Λαζαροπούλου¹.

Ὁ ἕτερος κώδιξ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος εἶναι κυρίως βιβλίον παρηρησιῶν, ἐν ᾧ ἐσημειοῦντο τὰ ὀνόματα τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων Χριστιανῶν, οἵτινες ἀφιέρουν τῇ Μονῇ κτήματα ἢ χρήματα, ἀπολαύοντες παρ' αὐτῆς αἰωνίου μνημοσύνου ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἐνικυτοῦ ἐν τῇ θεῇ λειτουργίᾳ. Τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἔχει ἀπὸ τοῦ 1650, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις δὲν περιωρίσθη εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ προορισμόν, ἀλλ' ἐχρησιμοποιήθη καὶ πρὸς ἀναγραφὴν διαφόρων γεγονότων καὶ πρὸς ἀντιγραφὴν ἐν αὐτῷ ποικίλης ὕλης ἐρριμμένης ἀτάκτως τῇδε κάκεισε, πολλάκις δυσαναγνώστου, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἡκιστα ἀξιοσημειώτου. Ἀντὶ ἄλλης περιγραφῆς τοῦ κώδικος τούτου θέλω ἀναγράψῃ ἐνταῦθα, οὐχὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐν τῷ κώδικι ἐκθέσεως, τὰ κυριώτατα τῶν περιεχομένων αὐτοῦ, ἵνα παρ' αὐτῶν συγχρόνως καὶ τινὰς τῶν περὶ τῆς Μονῆς πληροφοριῶν μου.

Ἐν σελίσι 14—16 ἀπαντῶμεν ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ τῷ 1706 ὑπὲρ τῆς Μονῆς ἐκδοθέντος Σιγιλλίου, οὗτινος τὸ πρωτότυπον διηρπάγη μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Μονῆς ἐγγράφων καὶ κειμηλίων κατὰ τινὰ κατ' αὐτῆς ἐπιδρομὴν, ἐπισυμβῆσαν τῷ 1717 καὶ ἀναγραφομένην περαιτέρω ἐν τῷ κώδικι.

Ἐν σελίσι 17—25 ἀπαντῶμεν ἀντίγραφον τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν χώραν ποιήματος ἀνω-νύμου τινός, ὅπερ ἀφηγεῖται τὴν κατὰ τὸ 1665 γενομένην διαρπαγὴν τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου καὶ ἄρχεται διὰ τῶν στίχων:

1. Ἡ ἐπιγραφή σώζεται καὶ ἐπὶ τοῦ παναρχαίου τούτου ἐν Σαχνόῃ ναύσκου, τεθειμένη κάτωθεν τῆς εἰκό-νος τοῦ ἀνεγείραντος αὐτὸν Νικοδήμου Λαζαροπούλου. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὄνομα Λαζαρόπουλος ἔφερε καὶ σύγχρονος ἀρχιερεὺς Τραπεζοῦντος Ἰωσήφ, συγ-γραφεὺς διηγήσεως περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ πολιούχου Τραπεζοῦντος Μεγαλομάρτυρος Εὐγενίου.

Βούλομαι γὰρ ὁ ἀμαθὴς εἰσεὶ χαρτὶ νὰ γράψω
ὁποῦδ' αἱ τὰ μάτια μου, καὶ θέλω νὰ μὴ παύσω
γράφοντας ὅσα ἱμπορῶ καὶ μὴ τ' ἀναγεῖται,
σὲ δάσκαλο δὲν ἔπραξα, μὴ με κατηγορεῖτε¹.

Ἐν ταῖς κατόπιν σελίσιν ἀπαντῶμεν ἀντί-γραφον τοῦ χρυσοβούλλου Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ παραφράσεις τῶν δύο ῥωσικῶν χρυσοβούλλων Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀλε-ξάνδρου τοῦ Α', ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπωλέσθη, τοῦ δευτέρου δὲ τὸ πρωτότυπον διασώζεται ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ Μονῇ.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἐκδοσιν τοῦ χρυσοβούλ-λου τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἀντέγραψεν ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος κώδικι ὁ κατὰ τὸ 1811 ἔνεκα τῆς ἐν Τραπεζοῦντι πανώλους παρεπιδημῶν ἐν τῇ Μονῇ λόγιος Τραπεζοῦντιος Παναγιώτης Χατζῆ Κακούλογλης ἢ Γραμματικοπούλος² σχεδιάσμα τι ὑπὸ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου Βα-ζελιώτου³ γραφέν, παρέχον δὲ ἱκανὰς περὶ τῆς Μονῆς πληροφορίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐβδόμου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, πρὸς δὲ γνωρίζον ἡμῖν δύο λο-γίους τῶν χρόνων ἐκείνων ἡγουμένους, τὸν Γερβάσιον⁴ καὶ τὸν Λαυρέντιον⁵. Ἴδου ἐν πε-ριλήψει τί τὸ σχεδιάσμα τοῦτο περιλαμβάνει, τῷ 1693 ἐπεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐξουτίας φόρος τοῖς μοναχοῖς, ἀρχιερατεύοντος ἐν Τραπεζοῦντι τοῦ Νεκταρίου⁶, ὅστις, κατὰ τὸ ἐν λόγῳ σχε-διάσμα, ἦν ἄνθρωπος θεοσεβής, σεμνός, τα-πεινός, εὐλαβὴς πρὸς τὰ θεῖα καὶ κατ' ἀ-λήθειαν πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένος, ὄντως ἱερὰ καὶ ἁγία κεφαλή. Ἀλλ' ἡ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος οἰκονομικὴ κατὰστασις ἦτο ἤδη

1. Τὸ ὅλον ποίημα γεγραμμένον ἐν στίχοις πολιτικοῖς, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ἐπιτοπίῳ διαλέκτῳ, ἐδημοσιεύθη πέρυσιν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Παλαδοπούλου Κεραμέως (Fontes hi-istoriae imperii Trapezuntini, τόμ. Α', σ. 150-165), παραλαβόντες αὐτὸ ἐκ τοῦ προκειμένου κώδικος, ἐν ᾧ ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου Χ' Κακούλογλη ἢ Γραμματικοπούλου. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ποιήματος ποιοῦν-ται μνείαν Π. Τριανταφυλλίδης (Ποντικά, σελ. 56, καὶ Φυγάδες, ἐν προλεγ., σελ. 88). Σ. Ἰωαννίδης (Ἱστορία καὶ Στατιστικὴ Τραπεζοῦντος, σελ. 132-133) καὶ Ἐπαμ. Θ. Κυριακίδης (Βιογραφίαι τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος λο-γίων, σελ. 53, 55, 81 καὶ 115).

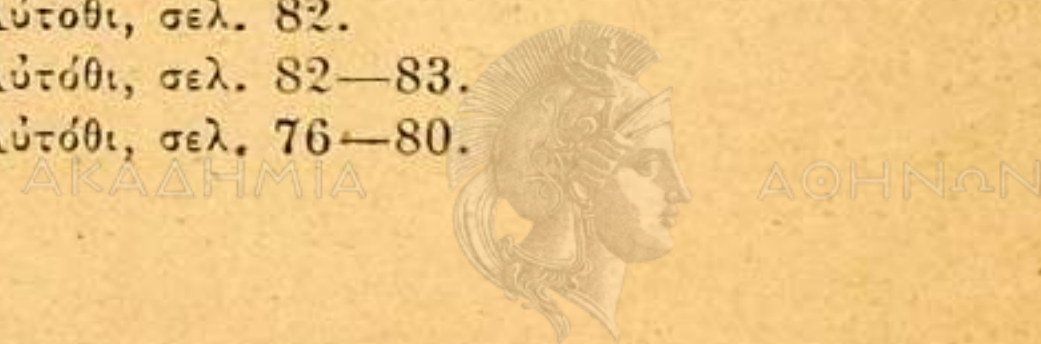
2. Ἡμετ. Βιογρ., σελ. 151.

3. Αὐτόθι, σελ. 80.

4. Αὐτόθι, σελ. 82.

5. Αὐτόθι, σελ. 82—83.

6. Αὐτόθι, σελ. 76—80.

τουτον ἐλεεινή, ὥστε ἡ ἐπιβληθεῖσα φρο-
λογία ἠπεῖλει αὐτὴν ταύτην τὴν ἐρήμωσιν
καὶ καταστροφὴν αὐτῆς. Ἀπορία τότε κατέ-
λαβε πάντας «ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος κυροῦ
αχαρίου μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν μοναχῶν,
θεοῦ τις ἔρως καὶ ἐνθεος ἠρέθισε τὸν τότε
αρχιμανδρίτην ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς κῦρ Λαυ-
ρεντίου καὶ εἰσπηδήσας ἐν μέσῳ ἡμῶν ὑπὲρ
ἐνεῖται πᾶσι τοῖς πατράσι τοῦ ἀπελθεῖν χάριν
ἐξέους τε καὶ βοηθείας πρὸς τῆς Μοσχοβίας τὰ
μέρη· ἦν δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅσον εἰς τὸν
τύπον τοῦ σώματος μακρὺς, ἔχων τὸ γένειον
ἀρκετόν, οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον, πολὺς τὴν
τρίχα, θαρσαλέος τὸ φρόνημα, γράμμασι καὶ
μουσικοῖς κεκοσμημένος». Μετ' εὐγνωμοσύνης
οἱ πατέρες ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν τοῦ Λαυ-
ρεντίου, ὅστις διὰ ξηρᾶς μετὰ τεσσάρων ἄλλων
μοναχῶν ἀναχωρεῖ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Ἀρ-
μενίαν, εἶτα δὲ εἰς Περσίαν, ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέλθῃ
εἰς Ῥωσσίαν. Ἀλλὰ φθὰς εἰς τὰ σύνορα ἡμ-
ποδίσθη ἐνεκα λοιμῶδους ἀσθενείας καὶ παρέ-
μεινεν ἐν Ἀστραχάν μετὰ τῶν ἄλλων πατέρων,
τὰ πάνδεινα ὑποστάς, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως
χρημάτων. Καὶ δύο μὲν τῶν συνοδοιπόρων
τοῦ ἐπέστρεψαν, ἄλλος ἀπεβίωσεν ἐκεῖ, καὶ
μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ ἐναπολειφθέντος Γαβριὴλ
κατόπιν διετῶν ταλαιπωριῶν καὶ μόχθων
κατῴρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ῥωσικὸν ἔδαφος.
Ὁ Λαυρέντιος, φθὰς εἰς Πετρούπολιν, ἐμφα-
νίζεται παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Πέτρῳ τῷ
Μεγάλῳ καὶ κατορθοῖ ὅπως ὀρίσῃ οὗτος ὑπὲρ
τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἐτησίαν εἰσφορὰν 50
ῥουβλίων καὶ ἐλευθέραν εἰς Ῥωσσίαν εἴσοδον
ἀντιπροσώπων τῆς Μονῆς πρὸς εἰσπραξίν ὑπὲρ
αὐτῆς ἐράνων, τῶν ἐξόδων αὐτῶν πληρονο-
μένων ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου, πάντα
δὲ ταῦτα νὰ ἐπιστημοποιήσῃ διὰ χρυσοβούλ-
λου. Ἐπιστρέψαντα τὸν Λαυρέντιον ἐκλέγου-
σιν οἱ πατέρες ἡγούμενον τῷ 1706. Παραιτη-
θεὶς μετὰ τετραετίαν παρέδωκε τὴν διοίκησιν
τῆς Μονῆς εἰς τὸν Γερβάσιον, ἄνθρωπον καὶ
αὐτὸν σπουδαῖον καὶ ἐλληνικῆς παιδείας ἐμ-
πλεων, φοιτητὴν ὑπάρχοντα τοῦ σοφωτάτου
καὶ ἀειμνήστου κυρίου κυροῦ Σεβαστοῦ. Ἀλλὰ
καὶ πάλιν τῷ 1712 ἀνέλαβε τὸ δεῦτερον τὴν
ἡγουμενείαν ὁ Λαυρέντιος, ὅστις καὶ ἤρξατο
ἀμέσως τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου τῆς Μονῆς
κτιρίου, ἀποπερατωθεῖσαν τῷ 1719, Νοεμ-
βρίου α'. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1723, διατελὼν ἐτι
ἡγούμενος.

Ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα ἄς ἀναγράψω, ὅτι
καθ' ἣν περίπου ἐποχὴν συνέβαινον ἐν τῇ Μονῇ

Βαζελῶνος τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ σχεδιασθέντα¹
ἐπεσκέφθη αὐτὴν τῷ 1701 ὁ πολὺς γάλλος
βοτανικὸς Τουρνεφόρτιος, ὅστις ἐν τῇ περι-
γραφῇ τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ παρέχει καὶ τινὰς
πληροφορίας ἀφορώσας τὴν Μονὴν Βαζελῶ-
νος². Ἀποθαυμάζων οὗτος τὰ ἄλλα καὶ τὴν
ὅλην χλωρίδα τῶν περὶ τὴν Μονήν, χλωρίδα
ὠραιότεραν καὶ αὐτῆς τῆς ἐπὶ τῶν Ἀλπεων,
ἠύχετο ἐν αὐτῇ νὰ ζήσῃ τὰ ἐπίλοιπα τοῦ βίου
αὐτοῦ ἔτη. Τοὺς μοναχοὺς, οὓς ἀναβιβάζει
εἰς 40, ἐπαινεῖ διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν εὐλάβειαν
τῶν, περιγράφει δὲ χαριέστατα τὴν ξυλίνην
καὶ ἀρχέγονον τῆς Μονῆς κλίμακα, καί, χα-
ρακτηρίζων τὴν ἐπίφοβον τῶν πραγμάτων
κατάστασιν ὡς ἐκ τῆς ἀγριότητος τῶν περιοί-
κων, δικαιολογεῖ τοὺς μοναχοὺς ὡς ἀποφεύ-
γοντας πᾶσαν οἰκοδομὴν καὶ πάντα τῆς μο-
νῆς πλουτισμόν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν κώδικα, ἐξ οὗ ἀρύ-
ομαι τὰς εἰδήσεις μου, σπεύδω νὰ παρατηρήσω
ὅτι τὸ ἐπόμενον ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμενον γε-
γονὸς ἐπῆλθεν εἰς ἐπικύρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ
Τουρνεφόρτιου γραφέντων. Ὀλίγα μετὰ ταῦτα
ἔτη, τῷ 1717, εἴκοσι καὶ ὀκτὼ λησταί, προσ-
ονομαζόμενοι ἐν τῷ κώδικι κωμάντροι, εἰσελ-
θόντες βίᾳ εἰς τὴν Μονὴν διήρπασαν πάντα
αὐτῆς τὰ σκεύη, ἀργυρᾶ τε καὶ χρυσᾶ, τὰ
χρυσόβουλλα καὶ σιγίλλια αὐτῆς, τὰ πατερικὰ
καὶ τὰ βιβλία καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι πολὺτι-
μον κατεῖχεν αὕτη, ἀπογυμνώσαντες οὕτω
τέλεον αὐτήν. Εἰς τῶν ληστῶν τούτων, μόλις
ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀπεβίωσεν
αἰφνιδίως, τυμπανιαῖος ἀπομείνας, κατὰ τὴν
φράσιν τοῦ κώδικος, οἱ λοιποὶ δὲ πάντες συλ-
ληφθέντες ὑπὸ τοῦ τοπάρχου Τραπεζοῦντος
Σιοῦ Μουσιαφᾶ πασσᾶ, ὑπέστησαν τὸν δι' ἀγ-
χόνης θάνατον.

Ἐν σελίδι 97 περιέχονται ἕτεραί τινες ση-
μειώσεις ἀνάξια ἀναγραφῆς.—Ἐν σελ. 300
ἀντεγρᾶφη ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος Χατζῆ Κα-
κούλογου σιγίλλιον τοῦ μητροπολίτου Τραπε-
ζοῦντος Παΐσιου³, ἐκδοθὲν τῷ 1707 καὶ ἀνα-
γνωρίζον τῇ Μονῇ τὰ ἐξαρχικὰ αὐτῆς δι-
καιώματα ἐπὶ τῶν πέριξ χωρίων. Τὸ σιγίλλιον
τοῦτο, σωζόμενον ἐτι ἐν τῇ Μονῇ, ἐδημοσιεύθη
παρ' ἡμῶν⁴, φέρει δ' ἐν τέλει πλὴν τῆς ὑπο-

1. Τὸ ὑπόμνημα φέρει τὴν ὑπογραφήν: Ὁ ταῦτα
σχεδιάσας εὐτελὴς καὶ ἀμαθὴς Ἰωάσαφ ἱερομόναχος.

2. Voyage du Levant, σελ. 236—237.

3. Βιογρ. 93—96.

4. Αὐτόθι, 95—96.

γραφῆς τοῦ Παϊσίου καὶ ταῦτα: Ἰδίᾳ μὲν χειρὶ γράφω καὶ χαρίζω τῷ τελεσφόρῳ Προδρόμῳ Βαζελῶν.— Ἐν ἐτέρᾳ τοῦ κώδικος σελίδι ἀπαντᾷ ἡδε ἡ σημείωσις «Ἐν μαγκάλι, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Σωφρονίου Ἀχταλείας 1791, εὐρέθη εἰς χειρὰς Ἑγίπ' Οὔλοῦ Ἐμίρ ἀγᾶ καὶ ἐφέρθη ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸν Γιαναιέντην¹ Χρῦσανθον νὰ τὸ μεταβάλλῃ εἰς χαλκόν· οὗτος, ἰδὼν τὴν ἐπιγραφὴν, συνειδηθὴ μετὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ καὶ διέσωσεν αὐτὸ ἀντὶ λίρας». Καὶ ὁ μὲν Ἀχταλείας Σωφρόνιος, ἱερομόναχος τέως ἐν τῇ Μονῇ, βιογραφεῖται ὑφ' ἡμῶν², τὸ δὲ μαγκάλιον αὐτοῦ ὡς καὶ τις νιπτὴρ διασώζεται ἔτι ἐν τῇ Μονῇ, καὶ ὁ ἀναφερόμενος τέλος Ἑγίπογλους Ἐμίρ ἀγᾶς, εἰς ἐστὶ τῶν ποτε τιμαριωτῶν (Δερὲ-πέγηδων) Ἑγυπιδῶν, περὶ ὧν πλείστα ἐν τε τοῖς Ποντικοῖς καὶ τοῖς Φυγάσιν ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος Περικλῆς Τριανταφυλλίδης. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ τοιοῦτοι, ὡς κατοικοῦντες πλησιέστερον τῆς Μονῆς Βαζελῶνος, ἠνώχλουν αὐτὴν συχνότερον, πλειστάκις δὲ ἐπιδραμόντες κατ' αὐτῆς, εἰς παντελῇ ἐρήμωσιν καὶ πενίαν περιῆγον τοὺς πατέρας αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν δύο τῆς Μονῆς κωδίκων. Πλὴν αὐτῶν ἐλάχιστα ἄλλα ἀξιόσημείωτα ἔγγραφα ἢ κειμήλια μέχρι τῆς σήμερον διεσώθησαν ἐν τῇ Μονῇ. Ἀξιολογώτερα τούτων, πλὴν τοῦ προμνησθέντος χρυσοβούλλου Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' καὶ τοῦ σιγίλλιου τοῦ Τραπεζοῦντος Παϊσίου, τυγχάνουσι τὸ σιγίλλιον Γρηγορίου τοῦ Ε' τὸ ἐν κεφαλαιώδεσι γράμμασιν ὀρίζον τὰ καθήκοντα τῶν σταυροπηγιακῶν Μονῶν³, τὸ σιγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β', τὸ ἐπαναφέρον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μονῆς τὰ τέως ἀποσπασθέντα ἐξ αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ῥοδουπόλεως⁴ προσαρ-

τηθέντα χωρία, καὶ ἀντίγραφον τοῦ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντος ἀποκειμένου¹ νομοκάνονος τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μετὰ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Βαλσαμῶνος ὁμοιον ἐκείνου, ὅπερ εὐρόντες οἱ Ποτλῆς καὶ Ῥάλλης ἐδημοσίευσαν ἐν τῷ Συντάγματι τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων², γραφὴν καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἡλία Κανδήλογλου³, προσταγῇ τοῦ Τραπεζοῦντος Δωροθέου⁴, ἐν ἀρίστη δὲ καταστάσει διατηρούμενον⁵.

Ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ὑπῆρξαν ἄρᾳ γε ἐν προγενεστέροις χρόνοις Μοναὶ ἕτεραι, μὴ διασωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἶχον προβάλῃ εἰς ἑμαυτὸν κατὰ τινα ἐπίσκεψίν μου εἰς τὴν Μονὴν τὸ θέρος τοῦ 1896, κατὰ περίεργον δ' ὁλως σύμπτωσιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀπολυθῇ ἐγκύκλιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τοὺς κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς καὶ ἡγουμένους, ζητοῦσα παρ' αὐτῶν πληροφορίας περὶ παλαιότερων μονῶν. Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, ἐπεχειρήσαμεν μετὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἀρχιμανδρίτου κ. Ἀνθίμου καὶ τοῦ γραμματέως καὶ διδασκάλου ἐν αὐτῇ κ. Γ. Σάθα ἐκδρομὴν εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια ἡ παράδοσις ἀναφέρει τὴν ὑπαρξίν μονῶν. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὸ δρομολόγιον, τὸ ὅποιον τότε ἠκολουθήσαμεν, ἐπειδὴ οὕτω εἶναι δυνατόν νὰ γνωσθῶσι καὶ τινα ἀφορῶντά τινα τῶν χωρίων τῆς ἐξαρχίας Βαζελῶνος.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Μονῆς μικρὸν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου κατήλθομεν διὰ μέσου τοῦ δάσους τὸ βουνόν, ἐν διαστήματι δὲ ὥρας ἀντιπαρήλθομεν τὸ Μετόχιον τῆς Μονῆς, τιμῶ-

1. Ἐκ τοῦ χωρίου Γιανάντων δηλονότι.

2. Βιογραφ., σελ. 142.

3. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' ἔργῳ τοῦ Γ. Γ. Παπαδοπούλου (ἐκδοθέντι ὑπὸ Ἀγγελόπουλου) δὲν καταχωρίζεται οὔτε τοῦτο, οὔτε τὸ ἐν τῇ Σουμελᾷ, ὅπερ δημοσιεύεται ἐν τῷ ἐμῷ περὶ αὐτῆς πονήματι. Καὶ εἶναι μὲν ἐν ἅπασιν τούτοις τοῖς σιγίλλιοις αἱ διατάξεις αἱ αὐταί, προηγούμεναι ὅμως αὐτῶν δι' ἐκάστην τῶν Μονῶν ἰκανά, δι' ὧν ἐπιδραβεύονται αὐταῖς τὰ ἐξαρχιακά των καὶ σταυροπηγιακὰ δικαιώματα.

4. Ἰδρύθη ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη τῷ 1864, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν ἐξαρχιακῶν χωρίων τῶν τριῶν παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα μονῶν, ἀλλὰ κατηργήθη μετὰ τριετίαν, ἐπανελθούσης τῆς ἀρχαίας τάξεως, ὡς ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῶν χωρικῶν. Ἴδε τὰ περὶ τούτου ἐκτενῶς ἐν τῇ ἐμῇ ἱστορίᾳ τῆς Μονῆς Σουμελᾷ, ἐνθα καὶ τὸ διὰ τὴν μονὴν ταύτην ἐκδοθὲν σιγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β'.

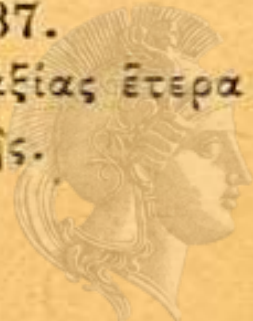
1. Ὁμιλῶν που περὶ τοῦ κώδικος τούτου τοῦ 1311 (Βιογρ., σελ. 135, ἐν ὑπόσημ. 152), ἐσφαλμένως ἐσημείωσα ὅτι ἀπωλέσθη. Εὐτυχῶς διασώζεται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντος, ἀποτελῶν ἐν τῶν καλλωπισμάτων αὐτῆς, φέρων δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι σημειώσεις τινάς, ὧν μία, ὅτι τῇ φροντίδι τοῦ πατριάρχου Συμεῶν τοῦ Τραπεζοῦντιοῦ ἐπεστράφη καὶ πάλιν εἰς Τραπεζοῦντα, ἀπεμποληθεῖς τέως ἐξ αὐτῆς. Ὁ κ. Κεραμεὺς ἐκδίδωσι προσεχῶς κατάλογον ἀναλυτικὸν τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ τραπεζουντιακοῦ Φροντιστηρίου. Ἄλλος αὐτοῦ κατάλογος διὰ τὰ χειρογράφα τῆς Μονῆς Σουμελᾷ συνεκδίδεται ἐν τῇ ἐμῇ ἱστορίᾳ.

2. Προλεγόμενα, Α' τόμ., σελ. ι' καὶ ἐφεξῆς.

3. Βιογραφ., σελ. 145—148.

4. Αὐτόθι, σελ. 132—137.

5. Ἐλάχιστα καὶ ἄνευ ἀξίας ἕτερα βιβλία διεσώθησαν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς.

μενον εἰς μνήμην Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νεο-καταρείας—διήλθομεν διὰ τοῦ χωρίου Σαχνόη, διέστημεν τὸν ποταμὸν καὶ ἀνῆλθομεν ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ Τραπεζούντος πρὸς τὴν Ἐρζεροῦμ καὶ τὴν Περσίαν, εἰς τινὰ μνηρὸν καὶ ὥραν ἐκ Τζεβιζλικίου ἀπέχοντα σταθμὸν Καλογέο-Χάν, ἢ Κερεμιτλή. Ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἤδη ἰππεύοντες ἐγκατελίπομεν δεξιὰ ἡμῶν (πρὸς ἀνατολὰς) τὸ ὑπεράνω τοῦ ποταμοῦ κείμενον χωρίον Θέρσαν ἢ Αἰθέρισσαν, καὶ τὴν ὀλίγον αὐτῆς ἀπέχουσαν Μονὴν Καλογραιῶν τῆς Κρεμαστῆς Παναγίας, ἀρχαιοτάτην μὲν, ἀλλ' ἐρημωθεῖσαν, τῷ 1858 ἀνοικισθεῖσαν καὶ εἰς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος ὑποκειμένην. Δεύτερος, μικρὸς ἐπίσης σταθμὸς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸ Κιζ-χάν, ἥτοι Κόρης χάνιον, διὰ τὸ ὅποιον ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἦτο ιδιοκτησία νεαροῦ τινος κόρης, ὅπως διὰ τὸ προηγούμενον ὅτι ἀνῆκεν εἰς καλόγηρὸν τινά. Τρίτος σταθμὸς τὸ Γιαζηλή-τάς, ἥτοι Γεγραμμένη Πέτρα, περὶ ἧς λέγεται ὅτι εὑρέθη ἔχουσα γράμματα, κατ' ἄλλους μὲν ἐλληνικά, κατ' ἄλλους δὲ ὀθωμανικά, τὰ ὅποια οὐδεὶς ποτε κατῴρθησε ν' ἀναγνώσῃ καὶ τὰ ὅποια ὁ χρόνος κατέστρεφεν ἐντελῶς· προσετίθετο μάλιστα καὶ τις μῦθος, καθ' ὃν ἐν τοῖς ἀπέναντι βράχοις ἐντὸς ἀγνώστου σπηλαίου ἐκρύπτοντο ἄπειροι θησαυροί, τὰ δὲ γράμματα ἐκεῖνα οὐδὲν ἄλλο περιείχον ἢ τὸν ἀριάδνειον μίτον πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου. Προβαίνοντες ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πάντοτε πρὸς νότον, ἀντιπαρερχόμεθα ἀριστερὰ μὲν τὰ χωρία Γιανάντων καὶ Ποντίλιαν, δεξιὰ δὲ τὴν Κουνάκαν καὶ τὸ Τομπρικᾶ. Μεθ' ὃ διέρχομεθα τὸν σταθμὸν Κουνάκ-χάν καὶ ἕτερόν τινά ἔχοντα ἡκιστα εὖοσμον ὄνομα, ἐνῷ ἀριστερὰ μὲν καταλείπομεν τὰ χωρία Γιανακάντων, Ἀδολήν καὶ Κρένασσαν, δεξιὰ δὲ τὴν Στάμαν. Καὶ οὕτω, τρεῖς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐκ τῆς Μονῆς ὥρας, φθάνομεν εἰς Χαμφίκιοι.

Τὸ Χαμφίκιοι εἶναι τὸ μεγαλειότερον τῆς ἐξαρχίας Βαζελῶνος χωρίον, ἀπαρτιζόμενον ἐκ τεσσάρων συνοικιῶν καὶ ἀποτελοῦν μετὰ τὸ Τζεβιζλικίον τὸν δεύτερον κύριον ἀπὸ τῆς Τραπεζούντος ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἐρζεροῦμ σταθμὸν. Διατέμνοντες τὴν συνοικίαν Τσαχαράντων, ἀφίνομεν τὴν δημοσίαν ὁδὸν καί, κάμπτοντες πρὸς τὰ δεξιὰ τοξοειδῶς, διαβαίνομεν καὶ πάλιν τὸν ποταμὸν, διερχόμεθα πρὸ μικροῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου παρεκκλήσιου καὶ φθάνομεν, δέκα ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως

ἡμῶν ἐκ Χαμφίκιοι λεπτά, εἰς Γερ-Κιοπροῦ. Ἐνταῦθα ἐκ τῶν βράχων ἀναβλύζει ὕδωρ ἀφρονώτατον, θειομιγὲς καὶ σιδηρομιγὲς μεθ' ὁρμῆς ἱκανῆς, εἰς ὕψος πολλάκις 70 τοῦ μέτρου ἑκατοστῶν καὶ ἐν θερμοκρασίᾳ, ἰδίως τὸν χειμῶνα, μεγαλειτέρῃ κατὰ τι τῆς τοῦ ἀέρος. Ἐκ τῶν ἀναφυσωμένων ἀτμῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀναβλύζοντος ὕδατος σχηματίζονται φυσαλίδες ἱκανῶς μεγάλαι, ἐνῷ θεῖον καὶ σκωρία σιδήρου ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν βράχων. Τῶν βράχων τούτων περιεργατὰ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ θέσις, καθ' ὅσον ἀποτελοῦσι φυσικὴν γέφυραν φράττουσαν τὴν περαιτέρω πορείαν τῶν ἐκ τῶν βουνῶν καταρρεόντων ὑδάτων· καὶ τὸ μὲν θέρος κατορθοῦσι ταῦτα νὰ διέλθωσι διὰ τῶν ὀπῶν, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν πάροδον τῶν χρόνων ἐν τοῖς βράχοις ἐσχημάτισαν· ἀλλὰ τὸν χειμῶνα, ἐνεκα τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν ὑδάτων, ἡ δίοδος αὐτῶν διὰ μόνων τῶν ὀπῶν τούτων δὲν εἶναι ἐπαρκής· μικρὸν κατὰ μικρὸν διὰ τοῦτο ἀνυψοῦνται αἱ μᾶζαι τῶν ὑδάτων εἰς τὴν πρὸ τῶν βράχων λεκάνην· μέχρις οὗ, φθάσαι τὴν κορυφὴν αὐτῶν, ὑπερχελίζουσι καὶ κατέρχονται μεθ' ὁρμῆς ἐν εἰδει μικροῦ καταράκτου εἰς τὴν ἐτέρωθεν χθαμαλωτέραν λεκάνην. Περὶ τοὺς βράχους τούτους τοποθετεῖ ἡ παράδοσις μίαν τῶν μονῶν τῆς χώρας, τὴν τοῦ Ἀγίου Σάββα, καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἐπεχειρήσαμεν τὴν μέχρις αὐτῶν ἐκδρομὴν μας. Ἐν τούτοις οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον ἀνεύρομεν, ἀλλ' οὐδὲ κατωρθώσαμεν ν' ἀπαντήσωμεν πού ἐρείπια τῶν πρὸ 40 μόλις ἐτῶν ἐκεῖ ἰδρυμένων ἐργαστηρίων, τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁποίων ἐπεμαρτύρει γέρον χωρικός ἐκ Χαμφίκιοι. Τὸ ὁρμητικῶς ἐνταῦθα ῥέον ὕδωρ τὰ πάντα συμπαρέσυρε καὶ μόνον λίθους τινὰς ἡμικυκλοειδῶς τοποθετημένους καὶ τὴν θέσιν παρεκκλήσιου τῆς Ἀναλήψεως ἐπέχοντας ἐφείσθη.

Ἐκ Γερ-Κιοπροῦ διηυθύνθημεν πρὸς τὸ χωρίον Στάμα, βαίνοντες ἤδη οὐ μόνον ἀντιθέτως, ἐκ νότου δηλονότι πρὸς βορρᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ μέρους, καὶ ἔχοντες πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν, ἥτοι πρὸς δυσμὰς, τὰ μέρη, ἅτινα πρὸ ὀλίγου διήλθομεν. Ἐν Καμπανᾷ, χωρίῳ μικρῷ, προέκειτο νὰ ἐπισκερθῶμεν δύο παρεκκλήσια. Τὸ μὲν τούτων, τῆς Παναγίας, εἶναι κεκρυμμένον ἐν μέσῳ λεπτοκαρυῶν, κεχωσμένου μικρὸν ἐν τῷ ἐδάφει καὶ διασφῶζον εἰκόνας ἀρχαιοτάτης κατασκευῆς· παραδόξως δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο παρεκκλήσιον ἀπαρτίζουσι παμμέγιστοι λαξευτοὶ λίθοι, ἅ-

γνωστον πόθεν μετενεχθέντες, ὥστε ἐξ ὀλίγων τοιούτων εἶναι τὸ ὅλον ὠκοδομημένον. Τὸ δὲ ἕτερον, περὶ οὗ οὐδὲ εἰς τίνος ἀγίου ἢ ἀγίας μνήμην ἐτιμᾶτο οἱ χωρικοὶ γνωρίζουσιν, ἀποτελεῖται ἀπὸ τινος λίθου ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρωμένους, οὐχὶ μακρὰν τῆς θέσεως, ὅπου κεῖται τὸ τῆς Παναγίας παρεκκλήσιον ἐν μέσῳ ἀγροῦ. Ἀρκεῖ νὰ διασκορπίσῃ τις τοὺς λίθους τούτους ἵνα μὴ ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ γνωστὴ οὐδ' αὐτὴ ἡ θέσις τοῦ παρεκκλησίου. Καὶ ὁμῶς λέγεται ὅτι ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς μονάς!

Κατήλθομεν μετὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸν ποταμὸν κατωφέρειαν, διήλθομεν ἐκ νέου αὐτὸν καὶ ἀνήλθομεν τὴν πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἄγουσαν, μικρὸν πρὸ τοῦ χανίου Κουνάκας. Ἐκεῖ που ἐπεσκέφθημεν σπήλαιον, οὐτίνος ἡ μόνη πρὸς τὸν ποταμὸν ὅπῃ ἦτο τετειχισμένη. Ἡ ὀροφὴ τοῦ σπηλαίου καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ βράχου, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος τοῦ εἶναι ἐκ χώματος, μήκους 7 μέτρων καὶ πλάτους 4,5. Οὐδεμία εἰκὼν, οὐδὲν ἔχνος, ὅτι διετέλεσέ ποτε ἐκκλησία τῶν ἐν κρυπτῷ Χριστιανῶν, οἵτινες ἐν σπηλαίοις τοιούτοις καὶ ἐν ὥραις νυκτίαις ἐλάτρευον τὸν Θεόν.

Οὕτω ἐπεστρέψαμεν ἡλίου δύοντος εἰς τὴν Μονὴν, μηδὲν ἀνευρόντες τῶν πολλῶν θρυλουμένων ἀρχαίων τῆς χώρας μονῶν. Ὡς μόνην τοιαύτην δύναται τις νὰ παραδεχθῇ μονὴν τοῦ ἀγίου Σαββανίου ἢ Σαπατιῶνος, ἣν ἀπηντήσαμεν εἰς τινὰ τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Βαζελῶνος, καὶ τόπον ὁμώνυμον τῆς ὁποίας κέκτηται ἐκεῖ που πλησίον αὕτη. Ἐκ τίνος ἐγγράφου¹ τοῦ ἐτέρου τῶν κωδίκων, πραγματευομένου περὶ πωλήσεως χωραφοτοπίου τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης πρὸς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος, ἡδύνατό τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐδῶ που πλησίον ὑπῆρχε μονὴ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ ἐν τῷ ἐγγράφῳ μνημονευομένη ὁμώνυμος μονὴ εἶναι ἡ ἐν Τραπεζοῦντι, κειμένη ἐν τῇ θέσει ἀκριβῶς σήμερον ἐγείρεται ἡ Μητρόπολις καὶ ὁ μητροπολιτικὸς τῆς Τραπεζοῦντος ναός².

1. Καὶ τὸ ἐγγράφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Παλαδοπούλου Κεραμέως (Ἑλλην. Ἀνέκδ., σελ. 85). Ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ἡγούμενος μὲν τῆς μονῆς Ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης ὁ Μακάριος, ἡγούμενος δὲ Βαζελῶνος Θεόκτιστος. Χρονολογίαν φέρει Ἰανουαρίου 1349, σημειοῦται δὲ ἐν τέλει: Γραφεὺς τοῦ παρόντος ὑφ' ὅς: Θεόδωρος ὁ ἱερομόναχος ὁ Μαῦρον ὑπογράφεται.

2. Προκειμένου περὶ τῆς μονῆς Ἀγίου Γρηγορίου

Θὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα νὰ καταστρώσω κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ ὀνόματα πάντων τῶν μέχρι σήμερον γνωσθέντων ἡγουμένων τῆς Μονῆς Βαζελῶνος. Θὰ προτάξω ἐν τοσούτῳ πέντε ὀνόματα ἡγουμένων, ὧν τὰς χρονολογίας δὲν κατάρθωσα νὰ ἐξιχνιάσω, διότι ἀναγράφονται ἐν ἐγγράφοις ἀχρονολογήτοις. Τοῦτο μόνον γινώσκωμεν, ὅτι ἔζησαν ἀπὸ τοῦ 1256 μέχρι τοῦ 1476 ἐποχὴν, καθ' ὅσον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ μικροῦ τῆς Μονῆς κώδικος, περιλαμβανοντος ἐγγράφου τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος.

- 1) Λουκάς.
- 2) Θεοδώρητος.
- 3) Κοσμᾶς.
- 4) Γρηγόριος.
- 5) Θεόδουλος.
- 6) Βλάσιος, 1256 (Μοναχοί: Γεδεών, Ἀκάκιος, Λεόντιος).
- 7) Ἰωαννίκιος, 1260.
- 8) Θεόκτιστος, 1349.
- 9) Νικόδημος, 1367.
- 10) Μακάριος, 1392.
- 11) Μακάριος, 1435 (καὶ 1448).
- 12) Γεώργιος, 1620¹.
- 13) Σαμουήλ, 1664.
- 14) Ζαχαρίας, 1694 (Μοναχὸς λόγιος Ἰωάσαφ)².
- 15) Λαυρέντιος, 1706—1710³.
- 16) Γερβάσιος, 1710—1712⁴.
- 17) Λαυρέντιος, 1712—1723 (τὸ β').
- 18) Ζαχαρίας, 1723—1735 (θεῖος Ἀζαρίου, τοῦ εἰτα Θεοδοσιουπόλεως)⁵.
- 19) Παῖσιος, 1728.

τοῦ Νύσσης, ἀναγράφω καὶ τὴν δε τὴν σημείωσιν, ἣν περὶ αὐτῆς εὑρον: *Εἰς τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης τοῦ ἐπιλεγομένου τὰ λείψανα εἰς τὴν στέγην ἐπάνω εἶναι γραμμένα ταῦτα: ὁ καθηγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης (τίς;) ἐκοιμήθη Μαΐου ζ', ἰνδ. α'. 'ςωοα'.* Ἐὰν τὸ χρονολογικὸν διάστημα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1349 καὶ 1363 δὲν θεωρηθῇ μέγα, ἃς ὑποτεθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μακαρίου τοῦ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει ἀναφερομένου ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης.

1. Βιογραφ., σελ. 58—59.

2. Αὐτόθι, 80—81.

3. Αὐτόθι, 82—83.

4. Αὐτόθι, 82.

5. Αὐτόθι, 97.

- 20) Χριστοφόρος, 1743 (λόγιος μοναχός 'Ιγνάτιος)¹.
- 21) 'Ιερεμίας, 1790 (λόγιοι, Σωφρόνιος ό είτα 'Αχταλείας² και Δωρόθεος)³.
- 22) Παΐσιος, 1803—1824 (λόγιος μοναχός 'Ελισσαίος)⁴.
- 23) Χρύσανθος, 1824—1854.
- 24) Φιλόθεος, 1854—1864.
- 25) 'Ανανίας, 1864—1880 (έκ Χαλδίας).
- 26) Γεράσιμος, 1880—1881 (Κατόγλης, έκ Σαχνόης).
- 27) 'Ελισσαίος, 1881—1885 (έκ Χαμφίκιοι).
- 28) Γεράσιμος, 1885—1888 (τό β').
- 29) 'Ισιδωρος, 1888—1895 (έπιζών, έκ Σαχνόης).
- 30) 'Ανθιμος, από τοῦ 1895 (έκ Σάντας, αρχιμανδρίτης, τέως 'Ιερομόναχος έν τῇ Μονῇ Σουμελά).

Και ἡ Μονὴ Βαζελῶνος, ὡς καὶ αἱ δύο ἄλλαι παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα σταυροπηγιακαὶ καὶ ἐξαρχιακαὶ μοναὶ τῆς Σουμελά καὶ τοῦ Περιστερά, πολλὰς ὑπέστη ἐνοχλήσεις διὰ τὰ ἐπὶ τῶν ἐξαρχιακῶν χωρίων δικιχώματά της, καθ' ὅσον οἱ γείτονες ἀρχιερεῖς, διαφόρους προβάλλοντες ἐκάστοτε ἀξιώσεις, προσεπάθουν νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς ιδίας τῶν ἐπαρχίας εἰς βάρος τῆς ἐξαρχίας τῶν μονῶν, πολλάκις δὲ κατῴρθουν ν' ἀποσπάσωσι καὶ πατριαρχικά γράμματα ὑπὲρ ἐαυτῶν. Ὁ τοιοῦτος ἀγὼν τῶν ποντικῶν μονῶν διήρκεσεν ὁλόκληρους αἰῶνας, διεξήγετο δὲ συνήθως ἀπὸ κοινοῦ, ὅπως μᾶλλον ἐρρωμένως ἀποκρούωσιν τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ξένων ἀπαιτητῶν. Ἐν τῇ περὶ τῆς Μονῆς Σουμελά πραγματείᾳ μου πλειστάκις ἐπανέρχομαι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δημοσιεύω δὲ καὶ πληθὺν σχετικῶν ἐγγράφων, δι' ὃ καὶ δὲν ἐπεκτείνωμαι ἐνταῦθα πλειότερον. Ἀπλῶς μόνον ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἔρις τῆς Μονῆς Βαζελῶνος πρὸς τὸν Μητροπολίτην Τραπεζοῦντος Ἀνανίαν⁵ περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Χορτοκοπίου καὶ τῶν Δύο Ἀθηλεῶν ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε κατὰ τὸ 1745 ὀξυνθῇ, ὥστε ὁ τε Ἀνανίας καὶ ὁ τοῦ

Βαζελῶνος ἡγούμενος Χριστοφόρος ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἐδικάζοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὐχὶ πρὸ τῶν Πατριαρχείων, ἀλλὰ πρὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τῇ βοηθείᾳ Σανουλή τινος ἐφέντη εἶχε κερδήσει τὴν δίκην ὁ Χριστοφόρος, ἀλλὰ μικρὸν μετὰ ταῦτα κατῴρθωσεν ὁ Ἀνανίας τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδοσιν φερμανίου, οὕτω δὲ ἡ ἔρις ἐπανελήφθη σφοδρότερον ἔτι, μέχρις οὗ τῇ ἐπεμβάσει τρίτων ἐλύθη διὰ διαιτησίας τὸ ζήτημα, καὶ ἡ Μονὴ ἐκράτησεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς τὰ προμνησθέντα χωρία.

Ἡ Μονὴ τῆς Βαζελῶνος κεῖται ἐν μέσῳ δασῶν βαθυσκίων καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ὁμιχλωδῶν, ἐπὶ βράχου, αἱ ἄκραι τοῦ ὁποῦ εἰσδύουσι πολλάκις ἐντὸς αὐτῶν τῶν κελλίων ἡ θεὰ ἐκ τῶν πρὸς τὴν ἀποψιν δωμάτων αὐτῆς εἶναι ἀποπτος καὶ μαγευτικωτάτη, καθ' ὅσον βλέπει τις ἐντεῦθεν τὰ ἀντικρὺ ὑπὲρ τὸ Χορτοκόπιον βουνά, χλοώδη καὶ καταπράσινα, κλίνοντα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, εἰς ἀδιάκοπον σειρὰν ἐναλλασσομένων κορυφογραμμῶν. Ἀλλ' ὁ ὀρίζων εἶναι τόσον σπανίως καθαρὸς, καὶ τοσοῦτον ἡ ὁμίχλη ἐνδημική, ὥστε τοῦ ὠραίου τούτου θεάματος ἡ ἀπόλαυσις ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον εἶναι ἐφικτή. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μοναζόντων δὲν ὑπερβαίνει τοὺς δέκα, οἵτινες πάντες εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς ἐργασίας γεωργικὰς, τοῦ ἡγουμένου μόνου διευθύνοντος τὰ τῆς ἐξαρχίας. Προσκυνηταὶ ἐλλείπουσιν ἐντελῶς, σπανίως δὲ ἀναφαίνονται τινες ἐκ τῶν χωρικῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Μονῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς στενοχωρία εἶναι μεγίστη, ἂν καὶ κατέχη πληθὺς μέγα ἀγρῶν, οἵτινες ὁμῶς εἶναι ὅλως ἄγονοι καὶ ἄχρηστοι. Χεῖρες ἐργατικαὶ ἄλλως τε ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπάρχουσι, πάντων σχεδὸν τῶν χωρικῶν ἀποδημούντων, εἴτε εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὅπου μετέρχονται τὸ ἔργον τοῦ χαλκουργοῦ, εἴτε εἰς Ῥωσσίαν, ἐνθα ἐπαγγέλλονται τοὺς οἰκοδόμους καὶ γεωργούς. Οἱ περίοικοι χωρικοὶ οὐ μόνον νὰ βοηθήσωσι τὴν Μονὴν δὲν δύνανται, ἀλλὰ τούναντίον αὐτοὶ δέονται τῆς ἐξ αὐτῆς βοηθείας, πενέστατοι ὄντες καὶ δι' ἀραβοσίτου μόνον τρεφόμενοι. Μόνοι δὲ τῆς Μονῆς πόροι τυγχάνουσι μικρά τινα εἰσδήματα κτημάτων ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Πλατάνοις, ὡς καὶ ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις 65 ρουβλίων τῆς Ῥωσσικῆς Κυβερνήσεως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἡδὴ τοῦ αἰῶνος πληρονομένη, χάρις εἰς τὸ χρυσόβουλλον Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'.

Δὲν ἦτο ὁμῶς μόνον ἡ οἰκονομικὴ καχεξία

1. Αὐτόθι, 122—123.

2. Αὐτόθι, 142.

3. Αὐτόθι, 150.

4. Αὐτόθι, 188.

5. Βιογρ., σελ. 112—113.

τὸ μόνον τῆς Μονῆς μειονέκτημα. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς ἀταξία ἐπαυλεμένης προεκάλει τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Πατριαρχείου. Τῷ 1841 ἡ Ἐκκλησία ἀπέστειλεν ὡς ἐξάρχον τὸν αἰόδιμον Μητροπολίτην *Κωνσταντῖνον Παρηγόρη* καὶ *Δημήτριον Καρβωνίδην*, οἵτινες προσεπλάθησαν νὰ ἐπιφέρωσι τάξιν τινὰ καὶ διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, καταστρώσαντες καταλόγους τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς καὶ ἐπιβαλόντες κανονισμόν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὄφειλε τοῦ λοιποῦ νὰ διοικῆται αὕτη. Μικρὸν ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἐξάρχων ἡ κατάστασις ἐγένετο χειροτέρα ἢ τὸ πρότερον, τὰ δὲ γράμματα καὶ ἡ παιδεία ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς πλέον τὸ κέντρον ἐκείνο, ἐξ οὗ εἰς πολλῶν ζοφερωτέρους χρόνους διδάσκαλοι καὶ ἀρχιερεῖς προῆλθον, κομίζοντες εἰς τοὺς πέριξ, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσάν Τραπεζοῦντα, τῆς παιδείας τὴν δαῖδα. Καὶ τῷ 1888 ἐστάλη ἐξάρχος ὁ τότε τῆς Τραπεζοῦντος Μητροπολίτης κ. *Φιλάρετος Βαφειδῆς*, ὅστις, καταρτίσας κανονισμόν σύμφωνον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Μονῆς, προσεπλάθησε νὰ θέσῃ θεμέλια διορθώσεως τῶν πραγμάτων αὐτῆς. Ὁ τότε ἡγούμενος *Γεράσιμος Κατόγλης* διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ διοικήσῃ ἐπὶ τῇ

βάσει κανονισμοῦ καὶ παρητήθη! Ὁ αὐτὸν διαδεξάμενος καὶ μέχρι τοῦ 1895 ἡγούμενός τις κ. *Ἰσίδωρος* εἶχε τὴν εἰλικρίνειαν ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ δὲν ἦσαν ἐπικρεῖς πρὸς διοίκησιν μονῆς ἐξαρχιακῆς. Καὶ μηδενὸς ἄλλου ἀξιοτέρου ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος, ἡ Ἀδελφότης τῶν πατέρων ἐζήτησε τὸν ἐν τῇ Μονῇ *Σουμελά* ἀρχιμανδρίτην κ. *Ἀνθιμον*, ὅστις καὶ ἀνεδείχθη ἡγούμενος.

Ἀλλ' ἰδοὺ εὐτυχῶς ἤδη ἐπὶ τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἀνὴρ στιβαροῦ βραχίονος καὶ μεγάλης θελήσεως ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἡγουμένου *Ἀνθίμου* πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῶν τῆς Μονῆς πραγμάτων ἔχει εὐτυχῶς συνεργὸν τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ καὶ τὴν διοικητικὴν πεῖραν. Ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ ἀγωνεῖς τοῦ θὰ στεφθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν χωρικῶν, ἡτις ὀφείλει νὰ εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον μέλημα τῶν πατέρων, καθόσον εἶναι καὶ ὁ κυριώτατος λόγος, δι' ὃν ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ ἀναγνωρίζουσα αὐτοῖς τὰ ἐξαρχιακὰ των δικαιώματα. Ἐὰν τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἐπιτύχωσιν αἱ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἐξαρχιακαὶ Μοναί, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι περιττὴ πολυτέλεια, δυσανάλογος δὲ πρὸς τὸ σημερινόν των ἀνάστημα, ἡ διατήρησις τοῦ ἐξαρχιακοῦ των προνομίου, συνυπονοοῦντος πνευματικὴν ποιμαντορίαν χιλιάδων ψυχῶν.

4 2000

